

مبانی و اصول مبارزه بانک ها و موسسات مالی و اعتباری

با پول شویی در ایران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۱۲/۰۲ تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۱۲/۲۹)

دکتر امیرحسین سلیمان فلاح

دارنده تندیس پژوهشگر برتر از موسسه قانون یار در سال ۱۴۰۲

چکیده

پولشویی فرآیندی است که منشا پولی که از طریق فعالیت های غیر قانونی (قاچاق مواد مخدر، فساد، اختلاس، قمار و ...) به دست آمده را پنهان کرده و به جای آن منشایی قانونی می سازد. پولی که از طریق فعالیت های مجرمانه به دست می آید، کثیف است. وظایف بانک ها و موسسات مالی و اعتباری در امر مبارزه با جرم پول شویی به طور خلاصه عبارتند از مستند سازی جریان وجوه و قابل ردیابی نمودن آنها، گزارش دهی معاملات مشکوک، جمع آوری و پردازش اطلاعات، نگهداری اسناد و مدارک، تبادل اطلاعات داخلی و تبادل اطلاعات با سایر کشورها. با توجه به اهمیت این موضوع و ضرورت مبارزه با آن در مقاله حاضر قصد داریم به مبانی و اصول مبارزه بانک ها و موسسات مالی و اعتباری با پول شویی در ایران بپردازیم. روش تحقیق از نوع تحلیلی-توصیفی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها فیش برداری است.

واژگان کلیدی: پولشویی، موسسات مالی و اعتباری، بانک، پول کثیف، منشاء

پول، اختلاس و قمار



بخش اول: بررسی و شناخت پول شویی

"پول شویی" یا "تطهیر درآمد ناشی از جرم" یا "پاک نمایی اموال ناشی از جرم" اصطلاحاتی هستند که در جهت تبیین این فرآیند به کار برده می شوند. تطهیر در زبان فارسی به معنای پاک کردن، غسل دادن و آب کشیدن است و پول نیز وسیله داد و ستد است. استفاده از "پول شویی" به جای "تطهیر درآمد ناشی از جرم" مناسب تر است. زیرا "تطهیر" به معنای "پاک کردن" و دارای بار مثبت ادبی است و پدیده مجرمانه مورد نظر باید با تعبیری بیان شود که این بار را نداشته باشد. لذا در زبان انگلیسی به جای "Money Cleaning" از "Money Laundering" تعبیر شده است و در عربی "تبیض الاموال" به جای "تطهیر الاموال" و در زبان آلمانی از "Geldwachen" به جای "Gelderningen" استفاده شده است.^۲ تعاریف متعددی برای پول شویی عنوان شده است که از جمله می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. بنا به تعریفی پول شویی یعنی شسته شدن و تبدیل پول کثیف به پول تمیز به نوعی که پس از خروج از این چرخه قانونی جلوه کند؛ به عبارت دیگر پول شویی عبارت است از هر نوع عمل برای مخفی کردن یا تغییر هویت نامشروع

^۱ United nations, world drug report. International drug control programe. Oxford university press – 1997 – p130

^۲ حیدری، علی مراد، تطهیر پول در اسناد بین المللی و حقوق جزای ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی قم، شهریور ۱۳۸۲، ص ۵



حاصل از فعالیت های مجرمانه به گونه ای که وانمود شود این عواید از منابع قانونی حاصل شده است.^۱

۲. منظور از تطهیر مال (پول شویی) مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آن به اموال پاک است، به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیر ممکن می گردد.^۲

۳. به تعبیر دیگر فرایند تبدیل پول نقد یا سایر دارایی هایی که از فعالیت جنایتکارانه ناشی شده است، با این هدف که وانمود شود این دارایی ها از یک منبع قانونی و مشروع حاصل شده اند.^۳

۴. در پیش نویس ماده یک اتحادیه اروپایی،^۴ پول شویی چنین تعریف شده است: فرایندی که طی آن خلافکاران و صاحبان دارایی های غیر قانونی به گونه ای عمل می کنند که نشان دهند پولی را که خرج می کنند در واقع متعلق به خود آنهاست و از راه قانونی دست آمده است.

۵. مجموعه اقداماتی است که از سوی فرد یا افرادی با به کارگیری ابزارهای قانونی و با هدف عدم امکان قابلیت ردیابی گردش عواید حاصل از جرم به منظور مخفی کردن منشأ و منبع واقعی پول حاصل از اعمال مجرمانه و

^۱ R. c. h.ALEXANDER, Insider Dealing And Money Laundering in The Eu: Law And Regulation, Burlington, USA, Ashgate Yayinlari, 2007, s.22.

^۲ میر محمد صادقی، حسین، حقوق جزای بین الملل، نشر میزان، ۱۳۷۷، ص ۳۳۳

^۳ رضوی، ابوالفضل، مقاله ارائه شده در همایش پولشویی، شیراز ۸-۷، خرداد ماه ۱۳۸۲

^۴ European community



نامشروع صورت میگیرد تا پول آلوده و نامشروع در ظاهر پاک و قانونی جلوه نماید.^۱

همچنین ماده یک طرح دستور العمل جوامع اروپایی، در مارس ۱۹۹۰ تطهیر پول را این گونه تعریف می کند: تبدیل یا انتقال اموال با علم به این که چنین اموالی از جنایت شدیدی ناشی شده است، به منظور اختفا یا انحراف منشا غیر قانونی اموال یا کمک به هر شخصی که به ارتکاب چنین جرم یا جرایمی مبادرت می ورزد، به منظور رهایی یافتن از آثار حقوقی اقدام وی و اختفا یا انحراف ماهیت واقعی، منبع، محل استقرار، انتقال، حرکت، حقوق مربوط به اموال یا مالکیت اموال با علم بر این که چنین اموالی از ارتکاب یک جنایت شدید نشأت گرفته است.^۲ از این تعاریف چنین بر می آید که در عملیات پول شویی به عنوان یک فرایند مجرمانه مالی، درآمدهایی که زائیده فعالیت های غیر قانونی است به گونه ای با درآمدهای حاصل از فعالیت های قانونی در می آمیزد که امکان شناسایی و تفکیک آنها از یکدیگر ممکن نیست و می توان از این درآمدهای غیر قانونی با حداقل ریسک برای فعالیت های دیگری در آینده استفاده کرد و به عبارت دیگر منشأ و منبع وجوهی که به صورت غیر قانونی بدست آمده از طریق رشته های نقل و انتقالات و معاملات به گونه ای پنهان می شود که همان وجوه به صورت قانونی نمود پیدا کرده و وارد فعالیت ها و مجاری قانونی می گردد.

^۱ Doug HOPTON, Money Laundering A Concise Guide for All Business, Hampshire, Gower Yayin evi,s.1.

^۲ سلیمی صادق، تطهیر پول در اسناد بین المللی و لایحه پولشویی، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۶، زمستان



در طول سی سال اخیر این واژه و مفهوم آن خیلی تغییر یافته است. گرچه بزهکاران، شستن عواید مجرمانه شان را سال هاست که انجام می دهند، یعنی قبل از این که مفهوم پول شویی به معنای امروز رایج شود. صرفنظر از زمانی که این اصطلاح برای اولین بار به کار برده شد، امروزه استفاده از این عنوان، به مانند خیلی دیگر از اصطلاحات فنی، امری عادی و معمولی است. ارائه تعریف دقیقی از این جرم که در بر گیرنده جنبه های گوناگون آن باشد، امری دشوار است و این دشواری در جرایمی که دارای جنبه های چندگانه هستند، به دلیل وجود نظام های مختلف جرم انگاری، فزون تر است. از این رو ارائه تعریفی حقوقی از پول شویی که هم جامع افراد و هم مانع اغیار باشد، به سبب دامنه گسترده و جنبه های متعدد آن دشوار است.^۱ مجموعه اقداماتی که به تطهیر این وجوه منجر می شود در قوانین مبارزه با پول شویی در کشورهای مختلف جرم شناخته شده است. در این تعریف عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از فعالیتهای مجرمانه به دست آمده باشد. به عواید حاصل از فعالیتهای مجرمانه پول کثیف گفته می شود.

بخش دوم: شناسایی تأثیرات پول شویی بر بخش مالی اقتصاد

امروزه پدیده فساد مالی به طور وسیعی مورد بحث قرار گرفته و بعضاً در کشورهای صنعتی به موضوعی سیاسی دائمی تبدیل شده است. در سطح کلان، نظر به اهمیت پیشگیری و مبارزه با این پدیده مجرمانه، تدابیر و اقداماتی چه در سطح بین المللی و منطقه ای به وسیله سازمان های بین المللی و منطقه ای مانند اتحادیه آفریقا، شورای

^۱ بوریکان ژاک، بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه، ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۲۰-۲۲، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق، سال ۱۳۷۸، ص ۳۳۰



اروپا، شورای همکاری گمرکی (سازمان گمرک جهانی) اتحادیه اروپا، جامعه دولت های عرب، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی و سازمان دولت های آمریکایی اتخاذ گردیده است.^۱ به هرصورت تأثیرات پول شویی بر بخش مالی اقتصاد را می توان به اختصار اینگونه بیان کرد.

بند اول: افزایش اعطای اعتبارات

زمانی که حجم پول های کثیف در جامعه افزایش یابد، مقادیر بیشتری از اعتبارات برای وام دهی در دسترس خواهند بود و لذا نرخ های بهره کاهش می یابند. این امر موجب افزایش وام های با ریسک بالا شده و بازگشت سرمایه را در آینده با مخاطراتی روبه رو می کند و نیز به علت خروج غیر قابل پیش بینی این وجوه از سیستم بانکی در صورتی که میزان قابل توجهی از پس اندازها را تشکیل دهد، بانک ها را با بحران های شدید مالی روبه رو می سازد.

بند دوم: افزایش جریان ورود و خروج سرمایه

پول شویی موجب می شود که منابع مالی به سمت کشورهای جریانی یابد که در آنها قوانین مالی سهل تر و نیز منافذ پول شویی بیشتر است. این عمل موجب می شود که سرمایه از کشورهای توسعه یافته به سمت کشورهای کمتر توسعه یافته سوق یابد. به دلیل کم بودن بازدهی و کارایی در کشورهای توسعه نیافته نسبت به کشورهای توسعه یافته، پول شویی موجب ناکارایی و عدم استفاده بهینه از منابع

^۱ باقرزاده، احد، اثر پیشین، ص ۱۳۸.



مالی در کل دنیا می شود. بیشتر اقتصاد دانان معتقدند که بازارهای مالی نقش کلیدی در رشد توسعه اقتصادی دارند. به اعتقاد آنها، تفاوت در ارائه خدمات توسط بازارهای مالی باعث تفاوت رشد اقتصادی بین کشورها می شود. به طور کلی گسترش خدمات مالی بهتر و کارآتر، رشد اقتصادی بالاتری را ایجاد می کند و در مقابل، ایجاد مانع بر سر راه فعالیت های مالی، رشد اقتصادی را با کندی مواجه می سازد. ثبات بازار مالی به سازگاری و تعامل بین دو عنصر عرضه کننده و تقاضا کننده منابع در آن متکی است. تغییر در رفتار این عناصر به عواملی بستگی دارد که سیاست گذاران با برنامه ریزی مناسب می توانند آن عوامل را تحت تاثیر قرار داده و از نظر مالی بازار را به سمتی که تمایل دارند، هدایت کنند.^۱

بند سوم: تغییر در سرمایه گذاری مستقیم خارجی (خداشه دار شدن حیثیت بین المللی کشور)

تضعیف یکپارچگی بازارهای مالی در نتیجه پول شویی و نیز افزایش میزان جرائم سازمان یافته موجب کاهش سرمایه گذاری مستقیم خارجی می شود. زمانی که جرائم سازمان یافته گسترش یابد، فساد قضایی و اداری گسترش می یابد. گسترش فساد باعث افزایش ریسک سرمایه گذاری شده و در نتیجه مانع از ورود سرمایه های جدید از خارج از کشور شده و در مواردی موجبات خروج این سرمایه ها را فراهم می آورد.

^۱ هادیان، ابراهیم، مقاله ارائه شده در همایش بین المللی پولشویی، خرداد ۸۲، دانشگاه شیراز.



چنانچه پول شویی در هر کشوری ترویج و گسترش یابد، علاوه بر ایجاد مشکلات و معضلات عدیده داخلی وجهه بین المللی آن کشور را نیز مخدوش می نماید، زیرا در جامعه جهانی کشورهایی که بهشت پول شویان محسوب می شوند، از لحاظ اعتبار بین المللی تنزل پیدا می کنند و مانع از سرمایه گذاری کشورهای دیگر و مبادلات سالم اقتصادی در سطح بین المللی می گردند.^۱

بند چهارم: افزایش فساد در بخش مالی

جرائم سازمان یافته می توانند به آسانی در مؤسسات مالی رخنه کرده و از دو طریق مانع از توسعه بخش مالی در کشور می شوند. نخست اینکه، همبستگی بالایی میان پول شویی و کلاهبرداری وجود دارد و لذا پول شویی از این طریق فرسایش مؤسسات مالی را در پی دارد و دوم اینکه اعتماد مشتریان که بزرگ ترین پشتوانه رشد و توسعه بازارهای مالی است، نسبت به مؤسسات مالی کاهش می یابد و این امر در بلندمدت توسعه این نهادها را پرهزینه و در مواردی غیر ممکن می کند. از جمله انواع مفاسد مالی و اقتصادی که ضربات شدیدی بر اقتصاد ملی وارد کرده است، رشوه می باشد. از جمله آثار و پیامدهای رشوه، عبارتند از: تهدیدات امنیتی و کاهش شدید کارایی سیستم اداری. ممکن است افراد شایسته به دلیل این که فردی برای به دست آوردن آن منصب اقدام به دادن رشوه کنند، از تصدی آن منصب محروم شوند، که نتیجه آن نیز بر همگان واضح و مبرهن است.

^۱ معاونت قوه قضاییه، اثر پیشین، ص ۸۳



خداشه دار شدن هنجارها و ارزش های مورد اعتماد جامعه از پیامدهای دیگر این جرم است، چرا که سبب بی اعتمادی و کم کاری در سیستم اداری شده و افکار عمومی راه حل را در باند و باندبازی، قدرت و نفوذ در دستگاه می بینند. گاه ممکن است افراد برای گرفتن یا تایید طرحی رشوه دهند، در این صورت افراد صالح از دریافت طرح یا امتیاز مورد نظر محروم شده و در نهایت سود این عمل به جیب صاحب سرمایه خواهد رفت.^۱

بخش سوم: بررسی و تحلیل اصول الزامی برای بانکها و مؤسسات اعتباری در مبارزه با پول شویی

مبارزه با پول شویی با کنترل دسترسی به سیستم مالی و جلوگیری از ورود پول کثیف به سیستم مالی آغاز می شود. بنابراین بانک ها هسته اصلی شبکه حفاظت از سیستم مالی محسوب می شوند. در این راستا با عنایت به تجربیات بین المللی در زمینه برنامه های مبارزه با پول شویی، کلیه بانک های خصوصی، دولتی و مؤسسات اعتباری به منظور مبارزه با پول شویی ملزم به رعایت اصولی هستند که مورد توافق عمومی سازمانهای بین المللی فعال در زمینه مبارزه با پول شویی و کلیه کشورهایی است که دارای قانون مبارزه با پول شویی بوده و برنامه های مبارزه با پول شویی را فعالانه دنبال می کنند. این اصول عبارت اند از:

KYA^۲: سازمان خود را بشناسید.

^۱ معاونت آموزش قوه قضاییه، اثر پیشین، ص ۸۱

^۲ Know Your Administration



KYB^۱: نوع فعالیت و مبادلات سازمان خود را بشناسید.

KYC^۲: مشتری خود را بشناسید.

KYE^۳: همکاران و کارمندان خود را بشناسید.

بند اول: شناسایی مشتری

الف) فرایند شناسایی مشتریان حقیقی

شناسایی مشتری به معنی احراز هویت مشتری توسط بانک یا مؤسسه اعتباری در هنگام گشایش حساب و ارائه خدمات است. فرایند احراز هویت مشتری را می توان به تفکیک زیر بیان کرد:

- اخذ اسناد رسمی هویتی معتبر از مشتری در هنگام گشایش حساب و ارائه خدمت،

- بررسی منبع وجوه برای گشایش حساب با مبالغ بالا،

- شناسایی مالکان ذینفع حساب،

- دقت نظر در نزدیکی محل اقامت یا محل کار مشتری به بانک یا مؤسسه اعتباری مورد مراجعه،

^۱ Know Your Business

^۲ Know Your Customer

^۳ Know Your Employee



- تأیید محل اقامت یا کار مشتری با استعلام یا سؤال از نهادهای خدمات شهری (مخابرات، آب یا برق)،

- جمع آوری اطلاعات کافی درباره حرفه مشتری به منظور سنجش و تطبیق گردش حساب مشتری با نوع فعالیت اقتصادی آن،

- کنترل و تأیید بانک های عامل واریز کننده وجوه به حساب مشتری،

ب) فرایند شناسایی مشتریان حقوقی^۱

از آنجا که ریسک اشخاص حقوقی بسیار بیشتر از اشخاص حقیقی است، بنابراین لازم است ضوابط بانک ها و مؤسسات اعتباری برای شناسایی مشتری های حقوقی دقیق تر از ضوابط حاکم برای شناسایی و احراز هویت مشتریهای حقیقی باشد. در مورد اشخاص حقوقی شناسایی شامل موارد زیر می شود:

- نام و نشانی کامل شخص حقوقی با اخذ اسناد رسمی مربوطه،

- نوع شخصیت حقوقی و ساختار آن؛ نوع و حوزه فعالیت آن با اخذ اسناد معتبر،

- نام، نشانی و سمت کلیه کسانی که حق امضا و برداشت از حساب شرکت را دارند،

- نام و مشخصات مدیران، سهام داران عمده، بازرسان و حسابداران رسمی شرکت،

- احراز هویت فردی که به نمایندگی از طرف شرکت اقدام به افتتاح حساب می نماید.

^۱ ارجمند نژاد، عبدالمهدی، اصول ۲۵ گانه برای نظارت بانکی موثر، انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال، بانک تسویه بین المللی، سپتامبر ۱۹۹۷، ترجمه گروه مطالعاتی بانکی و اعتباری، اداره مطالعات و مقررات بانکی، بانک مرکزی ج.ا.ا.



ج) فرایند شناسایی مشتریان متقاضی صدور حواله

با عنایت به اینکه حواله از مرسوم ترین ابزارهای نقل و انتقال وجوه غیرقانونی است. بنابراین بانک ها و مؤسسات مالی فعال در این زمینه باید، مشتری های متقاضی صدور حواله را به دقت شناسایی کنند. بر این اساس و به منظور شناسایی متقاضیان صدور حواله، بررسی موارد زیر از طرف بانک یا مؤسسه مالی الزامی است:

- نام و نشانی کامل متقاضی صدور حواله از طریق اخذ مدارک رسمی هویت،

- شماره حساب متقاضی انتقال وجه،

- نام و نشانی کامل و شماره حساب دریافت کننده حواله،

- درج اطلاعات فوق در طول مسیر پرداخت در سند انتقال (حواله)،

- بررسی و کنترل میزان، تعداد و مقصد حواله هایی که مشتری طی یک دوره معین از طریق یک بانک یا مؤسسه مالی و شعبه های آنها حواله نموده است.

بند دوم: طبقه بندی مشتریان بر مبنای ریسک

ضوابط دقیق برای مشتری های پرخطر بر اساس توصیه های گروه ویژه اقدام مالی ضوابط شناسایی مشتری باید مبتنی بر ریسک باشد. بر این اساس سخت گیری و دقت در پذیرش مشتری باید متناسب با مشخصات و پیشینه حرفه ای وی باشد. در این راستا کنترل های مورد نیاز از سوی بانک یا مؤسسه اعتباری باید بر اساس انواع ریسک



باشد: از جمله ریسک مشتری، ریسک محصول یا خدمتی که به مشتری ارائه می شود و ریسک منطقه فعالیت بانک یا مؤسسه اعتباری ارائه دهنده خدمت به مشتری.

الف) مشتریان پرریسک

با عنایت به ریسک های فوق، بانک ها باید قادر به اداره و هدایت یک برنامه ارزیابی ریسک باشند و اطمینان یابند که کنترل های اعمال شده متناسب با سطح ریسک مشتری است. در این راستا شناسایی مشتری ها، محصولات و خدمات مالی پرریسک بسیار مهم است. بر این اساس، مشتریانی که به طور سنتی به عنوان مشتری پرریسک محسوب می شوند، عبارت اند از:^۱

-سازمان های مالی غیربانکی، سازمان های غیردولتی مانند خیریه ها،

-شرکتهای برون مرزی،

-شرکت های سهامی که سهام آنها بی نام است،

-فعالان اقتصادی که خدمات خود را به صورت نقدی ارائه می دهند.

ب) محصولات و خدمات مالی پرریسک

محصولات و خدمات مالی پرریسک، خدمات بانکی و ابزارهای پولی هستند که بانک در اختیار مشتریان خود قرار می دهد. این محصولات و خدمات می توانند به راحتی در دسترس پول شویان نیز قرار گیرند و آنها از این طریق اقدام به پول شویی

^۱ Money Laundering: A Bankers Guide to Avoiding Problems, Office of the Comptroller of the currency, Washington, D.C., December 2002



نمایند. بر این اساس این خدمات از نظر خطر پول شویی پرریسک محسوب می شوند. از جمله این خدمات عبارت اند از:

- در این خصوص، بانک ها به منظور تعیین ریسک حساب های کارگزاری خارجی خود، باید نکاتی را در نظر بگیرند، از جمله: موقعیت محلی بانک طرف حساب و ماهیت مجوز بانک کارگزار، برنامه های کنترلی و ردیابی بانک کارگزار برای مقابله با فعالیت های پول شویی و وسعت مقررات و نظارت بانکی در کشور محل استقرار بانک کارگزار.

- روابط بانکی خصوصی. گاهی بانکها، خدمات و محصولات مالی را به شکل خصوصی در اختیار برخی مشتری های خاص (دولت مردان، دفاتر وکالت، مشاوران سرمایه گذاری، شرکت های سرمایه گذاری شخصی و صندوق های مشترک سرمایه گذاری) قرار می دهند. این مشتریان حساب های بانکی خصوصی نزد بانک باز کرده و از این طریق، خدمات خصوصی دریافت می کنند. نظر به ریسک فعالیتهای این گروه از مشتریان لازم است کنترل حساب های آنها و خدمات خاصی که به آنها ارائه می شود، بیشتر مراقبت شود. از جمله چک های پشت نویسی شده و مراجع بانکی آنها باید مورد تأیید قرار گیرند. همچنین آگاهی از منابع ثروت مشتری، نیازها و مبادلات مورد انتظار مشتری بسیار با اهمیت است. بر این اساس سطح انتظار و نوع مبادلات مشتریان خاص باید مستند شود. نظر به اینکه روابط بانکی خصوصی ممکن است پیچیده باشد، لازم است سیستم کنترل و گزارش دهی فعالیت های مشکوک به



گونه ای طراحی شود که قادر به ارزیابی صحیح کلیه فعالیت های این گروه از مشتری ها باشد^۱.

- بانکداری الکترونیکی. این حوزه از بانکداری به علت سرعت و وسعت جغرافیایی انجام عملیات نسبت به فعالیت های پول شویی بسیار آسیب پذیر است. بنابراین لازم است در این حوزه نقل و انتقالات وجوه توسط بانک ها و مؤسسات مالی، مورد دقت نظر بیشتری قرار گیرد؛ از جمله: نقل و انتقالات الکترونیکی وجوه از مکان مالی امن به موقعیت جغرافیایی پرخطر یا برعکس که بدون هیچ دلیل اقتصادی و حرفه ای یا بدون تطابق با فعالیت های حرفه ای و سوابق کاری مشتری صورت می پذیرد. نقل و انتقالات مبالغ جزئی که به دفعات بسیار به حساب مشتری وارد می شود و خیلی سریع و با استفاده از خطوط انتقالی از حساب مشتری به حساب دیگری در یک شهر یا کشور دیگر منتقل می شود، در حالی که این انتقالات منطبق با حرفه و کسب و کار مشتری نیست؛ ورود الکترونیکی مبالغ قابل توجه به حساب یک مشتری خارجی بدون دلیل روشن؛ انتقال وجوه بدون شرح، به دفعات و یا با الگوهای غیرمعمول؛ و در نهایت، دریافت ها و پرداخت های الکترونیکی به / از حساب مشتری بدون ارتباط آشکار با قراردادهای قانونی خرید و فروش کالا و خدمات.

ج) شناسایی مناطق پرریسک

به طور کلی برای اجرای یک برنامه مؤثر ضد پول شویی، شناخت مناطق پرریسک ضروری است. مناطقی که در نزدیکی مرزهای خارجی قرار دارند و مناطقی که

^۱ جزایری، مینا، پولشویی و مؤسسات مالی، موسسه عالی آموزش بانکداری ایران.



فعالیت های مجرمانه، مانند قاچاق، بیشتر در آنجا صورت می گیرد از جمله مناطق پرریسک شناخته می شوند. بنابراین بانک ها و مؤسسات اعتباری فعال در این مناطق باید در شناسایی مشتریان خود دقت عمل بیشتری داشته باشند. همچنین بانک ها و مؤسسات اعتباری و شعبه های آنها در سایر مناطق نیز می بایست نسبت به نقل و انتقالات وجوه به / از بانک ها و مؤسسات اعتباری فعال در مناطق پرریسک، کنترل و نظارت بیشتری داشته باشند.

بند سوم: نظارت سیستمی بر گردش عملیات مشتری به منظور تشخیص موارد مشکوک^۱

به منظور شناسایی موارد مشکوک به پول شویی لازم است بانک ها و مؤسسات اعتباری دارای یک سیستم نظارت بر گردش عملیات بانکی مشتری باشند. در این راستا و از آنجا که شناسایی و کنترل گردش عملیات مشتری، فرایندی مستمر است؛ لازم است مؤسسات مذکور با نصب نرم افزارهای ویژه مبارزه با پول شویی، اطلاعات اخذ شده از مشتریان را مدیریت کنند. از جمله ویژگی های نرم افزارهای فوق، قابلیت جمع آوری، تجزیه و تحلیل، نمایش و عرضه اطلاعات و شناسایی موارد مشکوک است. نرم افزارهای مذکور به گونه ای طراحی شده اند که امکان بررسی و کنترل حساب ها و گردش عملیات بانکی مشتریان به صورت مستمر و در کوتاه ترین زمان را فراهم می سازند. از جمله مواردی که در بررسی موارد مشکوک به بررسی

^۱ ارجمند نژاد، عبدالمهدی، شناسایی کافی مشتری از سوی بانکها، انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال، اکتبر ۲۰۰۱، ترجمه گروه مطالعاتی بانکی و اعتباری، اداره مطالعات و مقررات بانکی، بانک مرکزی ج.ا.ا.



دقیق تر و کسب اطلاعات بیشتری از مشتری نیاز دارد، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- وجوه انتقالی فاقد اطلاعات متقاضی (نام، نشانی و شماره حساب) در سند انتقال وجه (حواله)،

- معاملات کلان پیچیده و غیرمتعارف فاقد توجیه اقتصادی و قانونی،

- عملیات بانکی و معاملات انجام شده در مناطق فاقد قوانین استاندارد برای مبارزه با پول شویی،

- نگهداری غیرمنطقی حساب از طریق اتباع خارجی،

- معاملات انجام شده از طریق روابط کارگزاری،

- معاملات غیر حضوری از طریق بانکداری الکترونیکی و اینترنتی.

بند چهارم: تجهیز سیستم گزارش دهی استاندارد و گزارش موارد مشکوک به مراجع صلاحیت دار

به طور کلی برای اجرای یک برنامه مؤثر ضد پول شویی، باید کلیه مؤسسات مالی به یک سیستم گزارش دهی مجهز باشند. سیستمی که بر اساس قواعد و استانداردهای ازپیش تعیین شده ای طراحی شده باشد، به این معنی که معیارها و ویژگی هایی که بر پایه آنها معامله ای مشکوک تلقی میشود، از قبل مشخص و برای سیستم تعریف شود. سیستم بر اساس معیارها و ویژگی های فوق تنظیم شده و گردش عملیات



مشتری ها را به طور خودکار کنترل می کند. در صورتی که سیستم، معیارهای مورد نظر را شناسایی کند، به طور خودکار اعلام خطر کرده و هشدار می دهد. در این راستا لازم است کلیه بانک ها و مؤسسات اعتباری یک بخش کنترل و تطبیق داشته باشند. این بخش مسئول تطبیق فعالیت مؤسسات مذکور با قانون و مقررات ضد پول شویی می باشد. همچنین وجود یک بخش برای کنترل و شناسایی موارد مشکوک مورد نیاز است. علاوه بر این، سیستم گزارش دهی مناسب به همراه ضبط و نگهداری سوابق و گزارش موارد مشکوک از الزامات موفقیت مؤسسات مالی در زمینه مبارزه با پول شویی است.

بند پنجم: سیستم گزارش دهی موارد مشکوک:

یکی از وظایف و راهکارهای بانک ها و مؤسسات اعتباری برای مبارزه با پول شویی، گزارش دهی موارد مشکوک است. البته منظور این نیست که مؤسسات مذکور مشخص کنند مبادلات بانکی دقیقاً مرتبط با پول شویی است؛ بلکه منظور این است که مراقبت نمایند مبادلات بانکی منطبق و متناسب با نوع فعالیت اقتصادی و کسب و کار مشتری باشد. در این راستا از آنجا که سیستم جمع آوری اطلاعات نقش مهمی در گزارش دهی مناسب دارد، بنابراین سیستم گزارش دهی باید حاوی اطلاعات مفیدی از جمله موارد زیر باشد:

- هویت و مشخصات کامل مشتری منطبق بر مدارک شناسایی معتبر، نشانی و شماره تلفن مشتری،



-اطلاعات مربوط به عملیات شامل تاریخ انجام معامله؛ موضوع مورد معامله و ارزش آن؛ شماره حساب سایر اشخاص مرتبط با معامله؛ نوع معامله (نقدی، الکترونیکی، ارزی)؛ اطلاعات مربوط به حساب (نوع حساب، تاریخ افتتاح و وضعیت گردش حساب)؛ شماره حساب و کد شعبه یا مؤسسه مالی انجام دهنده معامله،

-اطلاعات مربوط به معامله کننده شامل مشخصات هویتی، مدارک هویتی، شماره مدارک هویتی، شغل، نشانی کامل و تلفن مشتری.

نتیجه گیری

در جمع بندی و نتیجه گیری پایانی مقاله حاضر فهمیدیم شاید در نگاه نخست، پول شویی به عنوان یک جرم بدون قربانی در نظر آید و هیچ یک از حالت های ناخوشایند مانند احساس بی اطمینانی یا ترس ناشی از جرایم دیگران قتل، سرقت و سایر جرایم سازمان یافته درباره پول شویی در میان مردم وجود نداشته باشد، اما هرگاه توجه شود که پول شویی عارضه ای ثانویه و متناظر با یک جرم مسند(مقدم) مانند قاچاق مواد مخدر، سرقت و سایر فعالیت های مجرمانه است، مشخص می شود که عدم اطلاع کافی از علت و ماهیت پول شویی این جرم را در افکار عمومی چنین ناشناخته و بی پاسخ گذاشته است. در این رابطه لازم به ذکر است شناسایی ماهیت شغلی و درآمدهای مالی افراد جامعه توسط مبادی کنترلی جهت ورود و خروج این پول ها (یعنی بانک ها و موسسات مالی بانکی و غیر بانکی، سازمان های خصوصی و... مرتبط با انجام امور مالی) همه و همه می توانند در شناسایی و کنترل هرچه بیشتر این جرم نقش به سزایی داشته و مرتکبین جرایم منشا (قاچاق مواد مخدر، کالا، زن و



کودک، ارتشا، کلاهبرداری و...) نیز به راحتی شناسایی شوند و یا کمتر به خود اجازه ورود به سیستم های مالی و پولی کشور را داده و باعث لطمه و صدمه به افراد و خدشه در نظم عمومی و همچنین اقتصاد کشور و فساد آن شوند. به هر شکل هدف از مبارزه با پول شویی مقابله با نوع یا انواع خاصی از جرایم از قبیل قاچاق مواد مخدر، تروریسم، قاچاق انسان و ... که الزاما تحصیل منافع سرشاری را هم به دنبال دارند نیست، چرا که این اعمال دارای تعاریف قانونی خاص خود بوده و تدابیر لازم نیز برای برخورد با آنها وجود دارد، بلکه هدف از مبارزه با پول شویی باید این باشد که عرصه فعالیت آن دسنة از مجرمین که به هر دلیل از مرحله ارتکاب جرم مقدم رهایی یافته و از این راه اموالی را تحصیل نموده اند و همچنین قصد تبدیل و یابازگرداندن مجدد آن اموال را در عرصه ارتکاب جرم دارند، تنگ و محدود شود.



منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

۱. ارجمند نژاد، عبدالمهدی، شناسایی کافی مشتری از سوی بانک ها، انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال، ترجمه گروه مطالعاتی بانکی و اعتباری، اداره مطالعات و مقررات بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۸۴.
۲. باقرزاده، احد، جرایم اقتصادی و پولشویی در پیش نویس کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه ساد مالی و سایر اسناد بین المللی، انتشارات مجد، چاپ اول، سال ۱۳۸۳.
۳. تذهیبی فریده، پول شویی و سیستم بانکی، انتشارات زعیم، چاپ اول، سال ۱۳۸۴.
۴. تذهیبی، فریده، پول شویی و روشهای مبارزه با آن، کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی، سال ۱۳۸۹.
۵. حسین نژاد، حسین قلی، حقوق کیفری بین المللی، نشر میزان، چاپ اول، سال ۱۳۷۳.
۶. جزایری، مینا، پول شویی و مؤسسات مالی، انتشارات آموزش عالی بانکداری ایران، سال ۱۳۸۸.



۷. رهبر، فرهاد، بازشناسی عارضه فساد مالی، جلد اول، موسسه نصر جهاد، سال ۱۳۸۱.

۸. سلیمی، صادق، جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات صدرا، سال ۱۳۸۲.

۹. صفدری، اکبر، پولشویی و مبارزه با آن در موسسات خدماتی، تولیدی و تجاری، نشر افق بی پایان، چاپ دوم، ۱۳۹۳.

ب) مقالات

۱. افراسیابی، مهران، تحلیل بخش اقتصاد زیرزمینی، مجله اقتصادی، شماره های ۲۷ و ۲۸. دوره دوم، سال ۱۳۸۲.

۲. باقرزاده، احد، همایش بین المللی پولشویی، خرداد ماه ۱۳۸۲، دانشگاه شیراز.

۳. پیشگر، علی اصغر، میزگرد بررسی پدیده پولشویی، فصلنامه بانک صادرات، سال ششم، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۱.

۴. تذهیبی، فریده، پولشویی یا تطهیر پول، روش های مورد استفاده، نامه اتاق بازرگانی، شماره ۹، سال ۱۳۷۴.

۵. تصدیقی، بهروز، تاریک خانه های اقتصادی و پول های سیاه، مجلس و پژوهش، شماره ۳۷، سال دهم، بهار ۱۳۸۲.



۶. جزایری مینا، نگاهی به جرم پول شویی و اسناد بین المللی مهم مرتبط با آن، روند، سال ۱۳۸۳، شماره ۴۳-۴۲. ۷. جزایری، مینا، پولشویی و موسسات مالی، موسسه عالی آموزش بانکداری ایران.

۸. جلالی فراهانی، امیرحسین، پیشگیری از جرایم یارانه ای، مجله حقوقی دادگستری، سال ۱۳۸۳، ش ۴۷.

۹. رضوی، ابوالفضل، مقاله ارائه شده در همایش پولشویی شیراز، ۷-۸ خرداد ماه، سال ۱۳۸۲.

۱۰. رفیعی شمس آبادی، پریرسا، پولشویی و اثرات آن بر روی سیستم مالی، ماهنامه بانک سپه، بهمن ۱۳۸۷.

۱۱. ر.ک: رهبر، فرهاد و زال پور، غلام رضا و میرزاوند، فضل ا...، طرح مطالعاتی مبارزه با پولشویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، سال ۸۲.

۱۲. سلیمی، صادق، تطهیر پول در اسناد بین المللی و لایحه پولشویی، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۶، سال ۱۳۸۱.

۱۳. شیرکوند، سعید، همایش بین المللی پولشویی، خرداد ۱۳۸۲، دانشگاه شیراز.

۱۴. شیرکوند، سعید، پول شویی و پیامدها و اقدامات انجام شده، مجموعه سخنرانی ها و مقالات و همایش بین المللی مبارزه با پول شویی، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر، نشر وفاق، سال ۱۳۸۲.



ج) پایان نامه ها

۱. حیدری، علی مراد، تطهیر پول در اسناد بین المللی و حقوق جزای ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی قم، شهریور ۱۳۸۲.
۲. صفدری، اکبر، ارائه مدل مبارزه با پول شویی برای سیستم بانکی، پایان نامه دکترا دانشگاه مازمارا استانبول ترکیه، سال ۱۳۹۱.
۳. ر.ک: حسن طغرانگار، جرایم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین الملل، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا، دانشگاه امام صادق (ع)، سال ۱۳۸۰.
۴. نجفی ابرند آبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید، دانشنامه جرم شناسی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، ۱۳۷۷.

چ) منابع انگلیسی

1. Bruckert, Cheristine, and Colette Parent. *Trafficking in human beings and organized crime :A literature review*(2009)
2. Cyrille fijnaut /frank Bovenkert/ Berben Bruinsma/ Henk Van de Bunt, *organized crimein Ne therlands the Hague kluwer law international*, 1998,pp-26-7.
3. Don HERION, *The Chicago Way*, Bloomington USA, Xlibris Yayinlari, 2010, s.134.
4. Doug HOPTON, *Money Laundering A Concise Guide for All Business*, Hampshire, Gower Yayin evi,s.1.



5. John. Madinger. *Money Laundering a Guide for Criminal Investigators*. CRC pres, New York, 1999, p.13.
6. Mary –Jo KRANACHER, Richard RGLEY, Joseph T .WELLS, *Forensic Accounting and Fraud Examination*, New Jersey, John Wiley& Sons yayinlari, 2011, s.94.
7. R. c. h.ALEXANDER, *Insider Dealing And Money Laundering in The Eu:Law And Regulation*, Burlington, USA, Ashgate Yayinlari, 2007,s.22.
8. Reuter, Peter, and Edwin M. Truman. *Chashing dirty money: The fight against money laundering*. Peterson Institute, 2004